

בית ספר לטכנאים - הגם בצה"ל?

סא"ל ב' ני"ן

כוח־אדם מאומן ומשכיל הוא צורך חיוני למדינה במאמציה להשגת עצמאות כלכלית. המדע והטכנולוגיה חודרים לכל שטחי חיינו, והקדמה הצועדת בעקבותיהם תובעת הבטחת עתודות מתרבות והולכות של מומחים, בעלי ידע ויכולת בתחזוקת הצידוד המודרני במפעלי החרושת השונים.

אלפי צעירים מקבלים את הכשרתם במקצור עות שונים, שבצבא מודרני נזקק להם, על־ידי רשת בתי־ספר ברחבי הארץ. אולם לא קיימת מגמה להתאים לימוד זה גם לצרכיו המיוחדים של הצבא, כך שיהיה פטור מלאמן את הסטודנטים למטרות המיוחדות הדרושות לו ולא יפליא הדבר, אם אפילו מפעל חרושת־אורחי נאלץ לתת הכשרה מקצועית לבעלי־מקצוע ותיקים שהתקבלו אצלו לעבודה. לכל מפעל תהליכי עבודה ונוהלים מיוחדים בטייפול במכונות ובשיטות האחזקה, שאפילו מומחה מבחוץ אינו יכול לדעתם בלי ללמוד אותם.

הוא הדין לגבי הצבא, החייב לאמן את סטודנטיו לפני קליטתם לעבודה, גם אם הם בוגרי בתי־ספר מקצועיים. לכן פתחו מפעלים פרטיים ומוסדות צבא בתי־ספר מקצועיים ליד

בתי־החרושת או המתקנים שלהם, כדי שלפחות חלק קטן מהעובדים הצעירים ישתלבו במערכת הייצור או האחזקה ללא חבלי קליטה.

*

רשת בתי־הספר המקצועיים ברחבי הארץ נחלקת לדור־שנתיים, תלת־שנתיים וארבע־שנתיים. קיימים גם בתי־ספר חד־שנתיים, כגון הפנימיה של חיל חימוש, בית־הספר הטכני של חיל־האוויר ומרכזי הכשרה וחניכות (שני האחרונים — תחת פיקוח משרד העבודה).

בשנת 1956 נוסד על־ידי „אורט“, „הטכניקום“ בגבעתיים להכשרת טכנאי בנין, ויותר מאוחר נוספו מחלקות לקירור ולבנין מכונות. באותו זמן בערך נפתחו בחיפה, על־ידי הטכניון ועיריית חיפה, קורסים לטכנאים. בשנת 1964 נפתח בחיפה בית־ספר לטכנאים במגמות בניה, כימיה, מכונות וחשמל (זרם חזק ואלקטרורניקה). תרומת האוניברסיטה של תל־אביב לתוספת של טכנאים התבטאה בפתיחת בית־ספר לטכנאים.

*

המושג „טכנאי“ או „מהנדס מעשי“ הוא חדש לחלוטין במציאות הישראלית, ולכן קיימים ערובי ערובי ושטטוש לגבי משמעותו. לא ברור מהו טכנאי ומהם תפקידיו ההכשרתיים. ננסה להגדירו כפי שהוא מוגדר בחו"ל ובחוגים המטפלים בנושא זה:

„טכנאי הוא אדם שסיים בית־ספר לטכנאות המוסמך על־ידי הממשלה. הכשרתו בבית־ספר לטכנאות נמשכת 5/2 שנים. הטכנאי, כמעמד ביניים בין מהנדס והמדען (בעלי ההשכלה האקדמאית) לבין הפועלים המקצועיים והאומנים למיניהם — תפקידו להוציא לפועל את המשימות הטכניות, להפעיל את המתקנים הטכניים, לשלוט בתהליכי הייצור, להבין את הארגון ואת ההפעלה של כוח־האדם ולהשיג תמש באופן יעיל וחסכוני בחומרים העומדים לרשותו“.

הדרישות מהטכנאי הן גבוהות למדי. כרופא או כמהנדס, המקבלים את תואריהם מיד עם סיימם חוק לימודיהם, אולם מגיעים למומחיות רק לאחר שנות נסיון ולימוד רבות, כך גם הטכנאי אינו מתמנה כמנהל ייצור או מנהל עבודה כללי במפעל תעשייתי מיד עם סיימו

את ביה"ס לטכנאות — גם אם יש לו התואר „טכנאי“ — אלא לאחר שנות עבודה רבות בעבודת תיכון ותכנון, ארגון וביצוע.

מאחר שעל כל מהנדס אקדמאי נזקק מפעל תעשייתי ל-4-3 טכנאים, הדרישה לכוח־אדם זה תלך ותגדל עם התפתחות התעשייה במדינה.

לכן אנו עדים ל„צמיחת“ בתי־ספר פרטיים לטכנאות, שמטרתם ל„ייצר“ טכנאים עבור התעשייה, ולמלא בהם את הביקוש הקיים בתעשייה לסוג זה של עובדים (למען האמת, קיימים בתי־ספר פרטיים בעלי רמה גבוהה). משק יעיל מבוסס על עקרון של ניצול תכליתי של כל הציוד (בעיקר ציוד בתי־מלאכה, מכונות עיבוד יקרות, כלי עבודה, מכשירי בקרה מדויקים וכו') — של חומרים ושל כוח־אדם. האם אפשר להגיד שעקרון זה, לגבי כוח־אדם, נשמר אצלנו?

בהרבה מקרים נאלץ להשיב בשלילה, וזאת — לא מחוסר רצון או מאי־דיעת עקרונות הייצור, אלא בגלל כורח המציאות. לפני המפקד או בעל המפעל שתי אפשרויות: השבתת העבודה, מאחר שאין האדם הנכון — במקום הנכון, או העסקת המהנדס כטכנאי או כפועל מקצועי כדי לאפשר את המשך הייצור.

ידוע הקושי בהשגת בעל־מקצוע: מהנדס, טכנאי, פועל מקצועי (יש לקוות שמצב זה יימשך, כי עדיף מצב של חוסר עובדים ותעסוקה מלאה על מצב של חוסר עבודה ושפע של ידיים עובדות).

הפתרון לבעיות אלו היה תמיד בהכשרת כוח־אדם מקצועי בעוד מועד. מפעלים בעלי מוניטין, וכן מוסדות הגיוס של הצבאות השונים, אינם רואים פחיתות כבוד בהדפסת מודעות בעתונות, בהקרנת סרטי תעמולה ובפרסום הצעות קוסמות, כגון: הכשרה מקצועית, לימוד חינוך, ספורט, מענק לימודים ועוד כדי למשוך עובדים. ההצעות מופנות הן לאקדמאי והן לצעיר חסר המקצוע.

מעטים הצבאות המקיימים מערכת חינוך — החל בהשכלה יסודית לטירונים, שחוק חינוך החובה „פסח“ עליהם, וכלה בהשכלה אקדמאית. אולם שום צבא לא ויתר על אותם בתי־ספר, בהם מקנים לחיילים בדרגות השונות את ההכשרה החיונית להם. החילות הטכניים חייבים להיעזר לצורך זה בבתי־מלאכה ובמתקנים טכניים, העומדים לרשותם ומהווים חלק אורגני מפעולתם, ושאִי־אפשר למצוא להם